

Lieve
Blancquaert

wij
zijn

*ontmoeting
met een
continent*

Europa

Lieve Blancquaert

Gent – 4 maart

Vandaag vertrek ik voor een lange tijd. Samen met Marij, mijn compagnon en goede vriendin, wil ik alle lidstaten van Europa bezoeken. Niet omdat ik de schoonheid van dit continent wil ontdekken of betwijfel – ik weet dat het hier en daar prachtig is, ik ken de postkaarten en landschappen – maar vooral omdat ik wil begrijpen wie we zijn. Wie zijn die Europeanen? Wat verbindt ons? De groep telt op dit moment 27 lidstaten en we spreken er 24 verschillende talen. Het lijkt en is ook wel een allegaartje, maar voor mij is het mijn thuis. Ik hou er ook van om het te zeggen: “Ik ben Europeaan.”

Natuurlijk besef ik dat deze reis er een zal zijn waarin ik maar een klein stuk van dat grote en ingewikkelde Europa belicht vanuit mijn eigen subjectieve bril. Het zullen toevallige ontmoetingen zijn die dit boek inhoud geven. Elk land verdient minstens een vol jaar van onze tijd om het diepgaand te coveren en

een beetje te begrijpen, maar wij zijn passanten die dit continent doorkruisen. Ook de beslissing om enkel de huidige lidstaten van de EU te bezoeken is een bewuste keuze. De landen die vandaag in de wachtkamer zitten, verdienen een apart boek.

Het ‘ik ben/wij zijn Europa’-gevoel heeft mij overvallen op 9 november 1989.

Die bewuste dag reed ik met mijn oude Volvo 240 van Essen naar Berlijn, om precies te zijn ‘Oost-Berlijn’. Toen klonk dat vreemd genoeg niet eens vreemd. In Essen had ik foto’s gemaakt van een wereldberoemd circus. De naam daarvan ben ik nu vergeten. In Oost-Berlijn zou ik op 10 november voor het magazine *Knack* een portret maken van een heel beroemde Oost-Duitse dichter. Ook zijn naam ben ik nu vergeten.

Maar die dag werd er geschiedenis geschreven, en de kracht daarvan vergeet ik nooit.

Inhoud

Lieve Blancquaert, Gent – 4 maart	16
Route	21
Hendrik Vos – Voorwoord	22
1 Duitsland – Berlijn – 7 maart	25
2 Polen – Warschau – 10 maart	31
3 Polen – Auschwitz – 12 maart	35
4 Slowakije – Ladce – 14 maart.....	39
5 Hongarije – Boedapest – 16 maart	41
6 Griekenland – Paralia Katerinis – 20 maart	46
7 Griekenland – Ellassona – 21 maart	48
8 Bulgarije – Skobeleva – 26 maart.....	51
9 Roemenië – Boekarest – 29 maart	55
10 Roemenië – Tussen Boekarest en Sibiu, Cornăţel – 30 maart	59
11 Kroatië – Zagreb – 1 april.....	63
12 Kroatië – Čakovec – 2 april.....	65
13 Slovenië – Ljubljana – 3 april	69
14 Italië – Trieste – 9 april.....	73
15 Tsjechië – Uhelná – 14 april	75
16 Oostenrijk – Furth bei Göttweig, Weingut Geyerhof – 16 april	81
17 Italië – Canazei, Marmolada-gletsjer – 18 april	84
18 Italië – Ventimiglia – 20 april.....	87
19 Spanje – Teruel, Cañada de Benatanduz – 25 april.....	90
20 Spanje – Cuevas del Almanzora – 27 april	92
21 Spanje – El mar de plástico – 28 april	95
22 Portugal – Fátima – 10 mei	99
23 Frankrijk – Poiseul-la-Grange – 16 mei	103
24 Luxemburg – Luxemburg – 18 mei.....	107
25 Verenigd Koninkrijk – Eyemouth, Schotland – 26 mei.....	109
26 Ierland – Carndonagh – 29 mei.....	115
27 Nederland – Urk – 6 juni	121
28 Denemarken – Kopenhagen – 8 juni.....	125
29 Zweden – Stockholm – 12 juni.....	129
30 Finland – Helsinki – 15 juni	133
31 Estland – Tallinn – 18 juni	137
32 Estland – Narva – 20 juni.....	141
33 Letland – Riga – 22 juni	143
34 Litouwen – Vilnius – 23 juni.....	147
35 Malta – Golden Bay – 10 juli.....	153
36 België – Barbençon – 15 augustus.....	155
37 Cyprus (in Kortrijk) – 26 november	159
Lieve Blancquaert, Gent – 6 maanden later	177
Portretten	180
Dankwoord	302
Colofon	303

Voorwoord

In mijn lagere school hing er een wereldkaart aan de muur. Europa lag volkomen in het midden, kolossaal en indrukwekkend, een kloek continent dat macht en eendracht uitstraalde. Andere werelddelen hingen er maar wat bij. Later ontdekte ik dat je met kaarten kan valsspelen door de projectie te manipuleren. Op een wereldbol zag Europa er alvast heel anders uit: een kleine uitstulping van Azië, versnipperd bovendien, een continent vol craquelé, met tientallen aparte staatjes.

In de loop van de voorbije decennia zijn 27 van die landen beginnen samen te werken. Grenzen vervaagden en verdampten, economieën raakten met elkaar vervlochten en ministers, diplomaten, ambtenaren en experts uit alle lidstaten gingen samen nadenken over alle mogelijke uitdagingen en problemen.

Lieve Blancquaert en Marij De Brabandere trokken door de Europese Unie en kwamen terug met foto's en verhalen uit al die landen. "Wat houdt ons samen?", vragen ze zich af.

Vooraf de verschillen vallen op, geen twee plekken zijn hier gelijk. Een tocht door Europa is een reis door vele landschappen, culturen en geschiedenissen. Er worden allerhande talen gesproken, diverse tradities gevierd en uiteenlopende gerechten gegeten. Het licht valt hier geen twee keer hetzelfde, de kleuren zijn nergens identiek.

Europa is een continent met romantische steegjes, iconische bruggen, historische pleinen, kapotgefotografeerde monumenten en betoverende eilanden, maar met vooral ook veel gewone straten, dreven en wegen die toch telkens anders zijn, in dorpen of in steden, door weidse velden of glooiende gebieden, over akkers en langs banale boorden aan het water. Daar leven de Europeanen, soms onlangs aangespoeld, soms al vele generaties lang. Mannen, vrouwen en kinderen, piepjong en stokoud, straatarm en steenrijk, zwart en wit, en alles daartussen. Europa is een mozaïek, met allerlei soorten mensen, en zelfs al voelen velen zich honkvast, haast allemaal hebben ze migratie in hun DNA.

'Eenheid in verscheidenheid', dat is het officiële motto van de Europese Unie. Zo typisch Europees is dat niet. Het staat ook in het wapenschild van Indonesië en het geldt waarschijnlijk ook voor China, India, de Verenigde Staten van Amerika. Zelfs de kleinste dwergstaten zijn niet homogeen en herbergen allerlei verschillen.

Waar zit dan de eenheid die Europa ook pretendeert te zijn? Wat verbindt al die plekken? Wat houdt Europeanen bijeen, behalve het feit dat ze dezelfde brok grond bewonen? Ze delen dezelfde waarden, zo wordt gezegd. Dat valt nog te bezien: de visser, de soldaat, de non, de vluchteling, de gen z'er, de harpiste, de boer met zijn schoffel en de kleuter in het circus, zouden die van gelijke normen en maatstaven doordrongen zijn? Verkiezingsuitslagen verraden wat anders, en als al die Europeanen in het echt of op het internet ongefilterd met elkaar in discussie gaan, valt niet gauw een gemeenschappelijke sokkel te ontdekken.

Wat ze wél delen, is dat ze gewild of ongewild deel uitmaken van eenzelfde politieke project, ze hebben dezelfde achtergrond gemeen: de Europese Unie. Tegen dat canvas staan ze, allemaal. Ze denken er overigens ook allemaal het hunne van. Er zijn de believers, de sceptici, de haters, de lovers, de onverschilligen, de pragmatici en de romantische zielen die tranen in de ogen krijgen als ze de blauwe vlag met gouden sterren zien wapperen of Beethovens negende symfonie horen aanzwellen. Die laatste groep is waarschijnlijk de kleinste, en bestaat vooral uit ouderlingen die zich nog de Tweede Wereldoorlog herinneren.

Dat politieke project heeft alvast wel een eigen genetische code, verankerd in verdragen. Er is decennialang aan getimmerd, geknutseld, gemetseld, gebouwd en geprutst. Het begon na de laatste wereldoorlog. Eeuwenlang waren landen en volkeren met elkaar in ruzie geraakt en dat eindigde onveranderlijk op het slagveld. Op dit gehavende continent is gestreden met knotsen en bijlen, met zwaarden en kanonnen, met mitrailleurs en yperiet. Halverwege de vorige eeuw werd besloten om het voortaan anders aan te pakken. De diversiteit mocht blijven, als bron van schoonheid en rijkdom. Ze werd niet weggegomd, maar gekoesterd. De Unie berust

Odette en Dirk

Duitsland

357.121 vierkante kilometer – 83.358.845 inwoners – lid van de EU sinds 1958

Berlijn – 7 maart

We zijn ondertussen 34 jaar na de val van de Muur, en ik ben opnieuw in wat ooit Oost-Berlijn was, nu een verenigde en ondertussen onherkenbare, levendige en groene stad. Vandaag heb ik hier een bijzondere vrouw mogen ontmoeten: Odette Bereska. Samen met haar man Dirk Neldner spraken we elkaar in het huis waar ze opgroeide. Ze kon vanaf haar balkon het toenmalige West-Berlijn zien. Ze zag er de grote Mercedes-ster staan, het symbool van rijkdom, luxe en vrijheid aan de andere kant van de Muur. Er stond toen aan het raam altijd een verrekijker klaar voor alle bezoekers die nieuwsgierig over de Muur wilden kijken, op zoek naar een glimp van het leven, de vrijheid en de blinkende ster aan de andere kant.

Ik vraag me af wat ze toen dachten. Fantaseerden ze over die vrije wilde wereld aan de andere kant? Over een overvloed aan alle mogelijke luxegoederen en exotische vruchten? Een andere auto dan die kleine schattige Trabantjes, die meer lawaai en roet maakten dan snelheid? Ik heb geen idee wat er toen omging in de hoofden van de mensen aan de oostkant van de Muur, maar Odette spreekt woorden die mij raken. Ze vertelt me dat vrijheid ook iets in je hoofd is. Dat die vrijheid in het Westen voor velen ook een gevangenis van kapitalisme en materialisme kan zijn.

Haar leven heeft vreemde wendingen gekregen door die Muur. Ze zegt dat de Muur nog altijd en overal letterlijk door haar leven loopt. Ook vandaag nog, zelfs in de relatie met haar man. Hij, en met hem veel westerlingen, kijkt naar hen vanuit een meer superieur

Dirk uit het Westen en Odette uit het voormalige Oosten.

westers denken. Ze kijken soms neer op mensen die opgroeiden in het Oosten. Voelen zich slimmer, beter en vrijere denkers. Ik zie dat het haar nog behoorlijk boos kan maken. Het is niet zo dat ze een fan was van het systeem en van die Muur, maar ze kan ook niet verdragen dat mensen er enkel slecht over praten zonder dat ze er zelf ooit geleefd hebben. Ondanks alles heeft ze ook mooie herinneringen aan haar kindertijd achter die Muur.

Portret van een Russische soldaat aan Checkpoint Charlie.

Oost-Duits paspoort van Odette met een visum voor 11/11/89 naar West-Berlijn.

Een paar maanden voor de Muur werd opgetrokken in 1961 werd haar moeder zwanger van haar. Hoe het precies ging, is mij niet duidelijk, maar haar biologische vader leefde plots aan de andere kant van de Muur en was onbereikbaar voor Odettes moeder.

Pas 28 jaar later kreeg Odette de kans haar echte vader te ontmoeten. Maar het was te laat. Hij was net overleden. De man heeft nooit geweten dat hij een dochter had zo dichtbij en zo veraf, aan de andere kant van de Muur. Wanneer ze het vertelt, zie ik dat dit voor haar een immense gemiste kans is geweest.

Ook haar grootmoeder leefde in het Westen en kon maar elke maand een keer langskomen. Toen ze ziek werd, kon ze niet meer reizen, en kreeg de moeder van Odette geen kans meer om haar eigen zieke moeder te bezoeken in West-Berlijn. De DDR en het systeem gaven haar geen toestemming. Pas toen het te laat was, mochten ze gaan. Voor haar begrafenis. Gek systeem. Ook dat heeft Odette duidelijk diep gekwetst.

Voor haar was die plotse val van de Muur daardoor ook zo vreemd. Al die jaren hadden ze tevergeefs zoveel inspanningen moeten doen om naar het Westen te kunnen gaan, en plots liep iedereen over en weer op en over de Muur, alsof het de normaalste zaak van

de wereld was. Het gebeurde te snel, op amper 27 minuten. Zij had toen niet dat euforische gevoel zoals ik. Ze was overdonderd en gepakt in de snelheid. Ze kon het niet vatten, vertelt ze.

Hoeveel generaties zijn er nodig voordat de impact van zulke grote gebeurtenissen verdwenen zijn? Bestaat er zoiets als een trans-generatieel trauma dat via onze genen kan worden doorgegeven?

En wat betekent dat dan wel voor de kinderen en kleinkinderen van kinderen uit de Holocaust? Hoelang stromen een trauma en de geschiedenis door onze aderen?

Hoe bizar ook dat wij beiden, twee vrouwen, Odette op haar 28ste en ik als 26-jarige fotograaf, ergens die avond van 9 november aan die Muur stonden. Misschien zelfs naast elkaar. Zij hilde en was compleet in de war. Ik voelde enkel geluk en probeerde dat keerpunt vast te leggen.

Ik bedenk ook dat ik behoorlijk naïef was, toen ik daar aan die Muur stond te applaudiseren in 1989.

Rafal en Adam

Polen 311.888 vierkante kilometer – 38.282.325 inwoners – lid van de EU sinds 2004

Warschau – 10 maart

Het Polen waar we vandaag doorrijden, staat ver van wat ik mij herinner van de foto's die ik er maakte in de jaren tachtig. Paard en kar maakten toen deel uit van het normale straatbeeld. Nu is Warschau een dynamische Europese metropool geworden, die mij op geen enkele manier doet terugdenken aan toen.

In 1991 bezocht ik Warschau ook al, en toen maakte ik deze foto.

Het land werd in 1989 onafhankelijk en sloot zich in 2004 aan bij de EU. De snelheid waarmee Polen zich moest aanpassen aan de nieuwe waarden werkte niet voor iedereen.

Het land is verdeeld en dat is echt voelbaar. De conservatieve en katholieke bevolking wil de oude waarden van de Polen beschermen, terwijl de progressieven zich aansluiten bij de meer liberale waarden. Die twee botsen op veel vlakken met elkaar, en zeker als het gaat over kwesties als abortus en lgbtq+ is de polarisatie zichtbaar.

Mensen in de grote steden keuren homoseksualiteit niet af, maar daartegenover staat dat de helft van de bevolking en een groot deel van de politici het als een walgelijke afwijking bekijken die in hun maatschappij niet beleefd mag worden.

Daarom spreek ik, in het centrum van Warschau, met Adam. Hij runt er sinds een klein jaar samen met zijn man een club voor queer personen. Wat hier, in het extreem katholieke Polen, echt een uitdaging is.

Rafal en Adam hopen ooit te kunnen trouwen in Polen.

Adam vertelde me dat hij tijdens het opbouwen en opstarten van de club veel commentaar kreeg. Mensen schreeuwden hem toe dat ze moesten oprotten met hun vuile manieren. Het maakte hem bang en onzeker, maar alles veranderde toen zijn moeder hem toesprak op de dag van de opening. Ze vertelde hem dat zij daar, in diezelfde straat, als jong meisje uitging en dat hij nu, veertig jaar later, trots moest zijn op wat hij verwezenlijkt had. Hij had tegen alles en iedereen in een plek gecreëerd waar mensen die zagezegd niet normaal zijn toch veilig kunnen dansen en flirten met elkaar. Sindsdien recht hij zijn rug en gelooft hij in zijn zaak. De angst is verdwenen. Het bewijs dat woorden van moeders even krachtig als vernietigend kunnen zijn, is hiermee weer geleverd. Ik zag het al zo vaak op zo veel verschillende plekken.

Wanneer ik die avond in bed lig en er maar niet in slaag mijn hoofd te laten stilvallen, probeer ik het te begrijpen. Die walging, afkeer en grote weerstand van zovelen tegenover mensen die zich net iets anders voelen. Waarom we ons bemoeien met iets wat zo persoonlijk en privé is? Wat hebben we eraan om in woede uit te barsten als het over gevoelens en verlangens van anderen gaat? Dat brengt al zoveel generaties ellende teweeg. Zolang je niemand lastigvalt, doe je toch gewoon wat je wilt tussen de lakens zou je denken.

Dat het voor veel mensen te snel gaat, kan ik wel begrijpen. Maar dat er een verbod, agressie en discriminatie uit volgen al veel moeilijker. Hoe sterk zou het kunnen zijn als we ooit, wereldwijd, tot het punt komen dat gender er gewoon niet toe doet en zelfs niet benoemd hoeft te worden?

Severina en Elvis

Kroatië

55.896 vierkante kilometer – 3.850.894 inwoners – lid van de EU sinds 2013

Zagreb – 1 april

Gisteren zijn we helemaal vanuit Roemenië over Hongarije naar Kroatië gereden om er in Zagreb Severina Lajtman te ontmoeten. Ze is een prachtige jonge Roma-vrouw, heeft dertien broers en zussen maar leeft al sinds haar vijftiende in studentenhuizen in de stad. Op een terras, in de eerste lentezon, vertelt ze ons hoe ze als klein meisje al beseftte dat ze meer wou in haar leven dan enkel heel vroeg trouwen en kinderen krijgen. Dat is, volgens haar, nog altijd het lot van de meeste Roma-meisjes.

Haar grote eerste droom was om kok te worden, maar toen ze rond haar twaalfde meedeed aan een wedstrijd acteren en die vervolgens ook nog won, dacht ze dat de lat wel een pak hoger zou kunnen voor haar ambities. Vandaag is ze vastbesloten een bekende actrice te worden.

De Kroatische regering steunt al langer Roma-kinderen die willen studeren. Dat kan volledig gratis maar volgens Severina zijn er weinigen die de moed hebben om die stap te zetten. Dat begrijpt ze ook, de barrière is behoorlijk groot. Roma spreken een andere taal, zien er anders uit en leven in een soort van nederzettingen, meestal ergens net buiten een dorp of stad.

Onderweg door Bulgarije en Roemenië hadden we die plekken al gezien. We waren er gestopt maar voelden ons niet echt welkom. We zagen er de modderige wegen met hier en daar kleine scheve woningen gemaakt van afbraakmateriaal. Sommigen gebruikten zelfs dekens en tapijten aan de buitenkanten van de gevel om het binnen wat warmer te hebben. Her en der stonden er kleine hokjes die dienden als toilet. We hadden geen woorden nodig om te be-

Severina leeft tussen twee werelden: ze draagt trots haar 'gypsy'-tattoo maar woont niet meer bij haar Roma-familie.

grijpen dat deze groep mensen het niet gemakkelijk had. Kinderen waren vuil en liepen op blote voeten. Verwaarloosde paarden stonden naast de weg, vastgemaakt aan een poot. Het leek op een schilderij uit de middeleeuwen.

Severina leefde in zo'n huis, vertelt ze. Ze waren in totaal met vijftien in hun gezin. Het was er altijd te koud of te warm en privacy was onbestaande.

Jezus

Italië

297.825 vierkante kilometer – 58.850.717 inwoners – lid van de EU sinds 1958

Trieste – 9 april

Het is paaszondag en ik denk aan de tijd toen onze kinderen nog in de paasklokken geloofden. Hun vader verstopte naast chocoladen eieren en hazen ook overal kleine briefjes met mooie wensen en boodschappen. Jaren later kwam ik ze, bij een of andere opruim-aanval, soms nog tegen – ze werden niet altijd gevonden.

Daar denk ik aan wanneer Marij en ik hoog boven op een berg naar een weids landschap kijken. We zijn in Monrupino, een mini-dorp van amper achthonderd inwoners op de grens met Slovenië en vlak bij Trieste. Achter ons staat het oude kerkje uit 1512 van de Heilige Maagd Maria van de Hemelvaart. Boven de kerkdeur hangt er een soort megafoon waarmee ze het geluid versterkt naar buiten sturen. Iemand zingt zo vals als een dove nachtegaal, en we moeten onze lach onderdrukken als we binnengaan. Een kinderlijke stress overvalt me. De slappe lach krijgen in een kerk hoort niet.

Omdat ik zelf niet geloof en leef in een bubbel van ongelovigen, vergeet ik soms hoe het geloof voor zo veel meer mensen de belangrijkste leidraad in hun leven is. Dat vertellen ze mij op deze tocht zo dikwijls. Ook hier is dat duidelijk een factor. De kerk zit afgeladen vol, mensen staan tot tegen de deur bij elkaar gepropt.

Plots gaat mijn lachkramp over in ontroering. Alsof ik het gemist heb, dat grote groepsgevoel, die gezangen met valse noten, de kinderen die wat verveeld rondkijken, de geur van wierook,

de betekenisvolle belletjes op het moment dat de priester het brood breekt. Ik ben uiteindelijk mee in de rij voor een hostie gaan aanschuiven. Vraag me niet waarom, maar het was gezellig en ik wou erbij horen. Het was tenslotte Pasen.

Milan, Ania en Kamil

Tsjechië

77.212 vierkante kilometer – 10.827.529 inwoners – lid van de EU sinds 2004

Uhelná – 14 april

De bruinkoolmijn KWB Turów in Polen ligt vlak bij de Tsjechische en Duitse grens. Grenzen zijn altijd wel vreemde en kwetsbare plekken. Je voelt en ziet het als je er eentje nadert. Soms kijk je in een leeg niemandsland. Bij andere grenzen zie je dan weer grote winkels die goedkope tabak en sterke drank aanprijzen en zijn er casino's die veel winst beloven.

Hier, op dit drielandpunt, is de fameuze Turów-bruinkoolmijn al decennialang een strijdpunt. De Polen willen hun enorme, stokoude mijn – ze bestaat sinds 1902 en is meer dan 2.400 hectare groot – openhouden en nog verder uitbreiden, tot minstens 2044.

De Tsjechen en de Duitsers ondervinden al sinds 1980 grote nadelen door de mijn. Door de aanhoudende luchtvervuiling, maar ook door het doorboren van hun waterreservoirs, waardoor die leeglopen. Dat zorgt voor een laag grondwaterpeil, huizen en wegen die scheuren en ondrinkbaar water.

Er was hoop voor de mens en de natuur in 2020, omdat op dat moment de vergunning om nog langer bruinkool te ontginnen stopte. Maar Polen bleek niet te stoppen, en de spanningen tussen de landen liep hoog op. Tsjechië spande een rechtszaak aan en eiste een dwangsom van 5 miljoen euro per dag. Daarop beval het Europese Hof de onmiddellijke sluiting, en tegelijk verlaagde het de dwangsom naar een half miljoen euro per dag dat er kolen uit de grond werden gehaald. Polen weigerde en er kwamen sancties.

Het beloofde geld uit onder andere het coronaherstelfonds werd geblokkeerd.

Uiteindelijk kwam er dan toch een deal tussen Tsjechië en Polen, waardoor Tsjechië zijn klacht introk en Warschau 45 miljoen euro schadevergoeding aan Tsjechië betaalde. Polen beloofde ook een ondergrondse beschermende muur te bouwen, om op die manier het waterprobleem op te lossen.

Activisten en bewoners zoals Milan Starec zijn wanhopig over deze beslissing van hun eigen regering. Milan woont samen met zijn gezin op een op het eerste gezicht prachtige plek in de natuur, maar in het dal kan je de bruinkoolmijn vanuit zijn tuin zien liggen. “Elk jaar zien we die groeien en dichterbij komen”, vertelt hij. “Wij geloven niet dat ze het waterprobleem zullen oplossen met die muur, en los daarvan heb je het grote probleem van de CO₂-vervuiling. Als de wind slecht zit, dan ruik je de sterke geur van zwavel die bij de verbranding vrijkomt. Ik heb kleine kinderen. Hoe kunnen wij positief zijn over deze beslissing? De Green Deal van de EU, waarbij die zich verbindt om de CO₂-uitstoot tegen 2030 met 55 procent te verminderen en tegen 2050 CO₂-neutraal te zijn, kan op die manier nooit lukken. Deze mijn kan nu uitbreiden en tot minstens 2044 bruinkool uit de grond blijven halen. Men schat dat er nog ongeveer 800 miljoen ton in de grond zit. Wat als ze dat allemaal gaan verbranden? Hoeveel ton CO₂ komt er dan nog extra bij in de atmosfeer?”

Milan is de strijd moe, en praten met de media nog meer. Niets helpt. Het gaat alleen maar over geld, nooit over de natuur, de mens.

Ook voor veel Polen is de mijn geen bron van geluk, bedenk ik als we later, op Poolse grond, door het verlaten dorp Wigancice Żytawskie lopen. Op een groot bord zien we oude foto's van wat hier ooit een levendig dorp moet zijn geweest. We zien er beelden van gezinnen, spelende kinderen, dieren, mooie huizen, een kerk. Vandaag heeft de natuur zo goed als alles weer overgenomen. De mijndirectie besliste jaren terug het dorp van de kaart te vegen om de mijn uit te breiden. Door een instorting van een mijngang kwamen er tonnen zand terecht op de lagen bruinkool. De winst was niet meer gegarandeerd, en het hele idee werd afgeblazen.

Vandaag is het een ander dorp dat wordt bedreigd. Opolno-Zdrój zal, als de plannen doorgaan, zo goed als helemaal met de grond

gelijkgemaakt worden. Ik spreek er Ania, een jonge vrouw en tevens de burgemeester van het dorp. Haar liefde voor deze plek is groot, maar haar angst om te praten ook. Terwijl het water met bakken uit de lucht valt, kijkt Ania constant naar buiten. Ik lees de stress van haar gezicht. Ze toont mij door het raam van de eerste verdieping de drie witte SUV's die rond haar huis cirkelen. "De mensen van de koolmijn houden mij constant in de gaten", vertelt ze. "Begrijp je wel hoe groot mijn spreidstand hier is? Als burgemeester wil ik de mensen en het dorp beschermen, maar als mens heb ik ook werk en geld nodig om te leven. De bruinkoolmijn is al vele generaties onze bron van inkomsten. Dat is zo voor veel mensen uit het dorp, voor mijn gezin en voor mezelf. Wat kan ik u vertellen?"

Er hangt een donkere en sombere stemming aan die grens met Polen en Tsjechië, en het contrast met de stad Praag is dan ook heel erg groot. Hier flaneren de toeristen door het labyrint van

België – Familie Tack: Arno, Liese, Bert, Ramon, Ella en Alissa

Frankrijk – Fernand

Malta – Charlie, tomatenboer

*“Wat me blij maakt is het plezier in mijn werk
en wat me ongelukkig maakt zijn de mensen die
oordelen over mijn werk zonder kennis van zaken.
De grootste uitdagingen voor mij zijn het overwinnen
van alle conflicten die op ons afkomen,
en het gebrek aan water.” – Eloi*

Dank aan alle mensen die in dit boek staan en eraan meewerkten, voor hun vertrouwen en gastvrijheid.

Marij De Brabandere, mijn compagnon de route.
Mijn man Nic voor het geven van alle vrijheid, zijn liefde en het nalezen en beter maken van mijn teksten.
Mijn kinderen omdat ze mij altijd willen missen.

Kris Demey, vormgever en vertrouweling.
Scenografen Katrijn Baeten en Saskia Louwaard voor het out of the box denken bij de expo.
Engel en Wolf Doyen voor montage en klank bij de expo.

Hannibal Books – Gautier Platteau, Hadewych Van den Bossche, Sofie Meert en Jan Haeverans.

Professor Hendrik Vos om te willen luisteren en voor het voorwoord.

VRT Canvas – met in het bijzonder Herta Luyten, Lin Delcour en Lotte Vermeir.

Productiehuis De chinezen – Jeroen De Greef, Evy De Ceur, Tom Keymeulen, Steven Crombez, Bart Hunaerts, Mikhael Cops, Tina Dejonghe, Martine Meuris, Harald Hauben, Anne Houthuys, Kristof Van den Eynde, Ines den Hollander, Steve Van Damme, Kenny De Mulder, Dirk Loots, Peejay Brouwers, Lotsje De Ridder en Abdul Alshowaiki om van deze tocht ook een docuserie te maken.

De stad Mechelen en het Cultuurcentrum Mechelen voor de kans, met in het bijzonder Jana Kerremans, Steven Defoor, Steven Op de Beeck, Lars Van Vlasselaer, Anne Van de Voorde, Barbara Willems, Kristof Calvo, Thaïs Mees, het personeel van Cultuurcentrum Mechelen, UiT in Mechelen en hun gidsen.

De mensen bij Canon Belgium, met in het bijzonder Filip Vandenbempt, Joachim Devedeleer, Sam Caers en Frederic Vaneesbeck.

Ten slotte welgemeende dank aan Michael Custers (SD Worx), Patrick Kindt (KBC), Marc Lemaire en Wendy Verheyden (Vinci) en Hama, Marshall, SanDisk en Braun voor het doneren van materiaal.